

ПАРУБЕЦЬ

УДК 338.48

Олена Миколаївна

Olena.parubets@gmail.com

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СФЕРИ ПОСЛУГ УКРАЇНИ В УМОВАХ
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇSERVICES PROSPECTS OF UKRAINE IN EUROPEAN INTEGRATION
CONDITIONS

к.е.н., доцент, Чернігівський
національний технологічний
університет

У статті проведено аналіз сучасного стану розвитку сфери послуг в Україні і країнах ЄС. Визначено основних партнерів України серед країн ЄС в сфері експорту і імпорту послуг. Проаналізовано структуру експорту-імпорту послуг України. На основі проведеного аналізу виявлено незаповнені сегменти ринку послуг України та країн ЄС та резерви для розвитку їх співпраці в даному напрямку.

В статье проведен анализ современного состояния развития сферы услуг в Украине и странах ЕС. Определены основные партнеры Украины среди стран ЕС в сфере экспорта и импорта услуг. Проанализирована структура экспорта-импорта услуг Украины. На основе проведенного анализа выявлены незаполненные сегменты рынка услуг Украины и стран ЕС и резервы для развития их сотрудничества в данном направлении.

The article analyzes the current state of development of services in Ukraine and the EU. The basic partners of Ukraine in the EU in the field of export and import services are defined. The structure of exports and imports of services in Ukraine is analyzed. On the basis of the analysis the blank market segments Ukraine and the EU and reserves to develop their cooperation in this direction are detected.

Ключові слова: сфера послуг, експорт, імпорт, країни ЄС, торгівля, партнери, інтеграція

Ключевые слова: сфера услуг, экспорт, импорт, страны ЕС, торговля, партнеры, интеграция

Keywords: service sector, exports, imports, EU, trade partners, integration

ВСТУП

Сучасні напрямки розвитку світової економіки, що спрямовані на розбудову постіндустріального суспільства вказують на пріоритетний розвиток сфери послуг. Це підтверджується і в розробленій Деніелом Беллом концепції постіндустріалізму, згідно з якою першою ознакою постіндустріального суспільства є перехід від виробництва товарів до виробництва послуг [1].

Розвиток сфери послуг в Україні характеризується наявністю певних проблем та протиріч, але є економічним процесом модернізації національної економіки та підвищення рівня її інноваційного розвитку. Особливої актуальності зазначена проблематика дослідження набуває в умовах асоційованого членства України в ЄС та вступу до зони вільної торгівлі. В умовах низької конкурентоспроможності національних товарів на ринку ЄС по причині технологічної відсталості процесу їх виробництва і, як наслідок, високої собівартості, відкриваються можливості для розвитку торгівлі інноваційними послугами. Врахування досвіду країн ЄС в напрямку розвитку сфери послуг дасть можливість подолати відставання вітчизняної сфери послуг від європейських стандартів та буде сприяти формуванню і розвитку малого бізнесу як необхідної умови успіш-

ного економічного розвитку, який в сфері послуг займає важливі позиції.

Проблеми функціонування та напрямки розвитку національного та міжнародного ринку послуг стали предметом дослідження багатьох вітчизняних вчених, зокрема С.А. Бурого, С.Я. Войтовича, Б.М. Данилишина, Т.І. Данилюк, І.М. Євдокимова, В.І. Куценко, А.А. Мазаракі, М. Мальської, Я.В. Остафійчука, І.О. Пойти, І.Я. Романків та інших.

В умовах змін, що відбуваються в структурі національної економіки під впливом глобалізаційних та особливо євроінтеграційних процесів, питання стосовно перспектив розвитку сфери послуг набувають особливої актуальності та потребують проведення подальших досліджень.

МЕТА РОБОТИ

Метою дослідження є проведення аналізу стану функціонування вітчизняної сфери послуг та визначення незаповнених сегментів ринку послуг України та країн ЄС і резервів для розвитку їх співпраці в даному напрямку.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

В процесі проведення наведеного дослідження були застосовані такі загальнонаукові методи як статистичний, розрахунково-аналітичний, графічний, а також методи порівняння та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Сприйняття на протязі багатьох років сфери послуг в Україні як другорядної, негативно позначається на показниках економічного розвитку держави, гальмує процеси входження до міжнародних інтеграційних об'єднань. Першою багатосторонньою угодою стосовно міжнародного ринку послуг є Генеральна угода про торгівлю послугами ГАТС (General Agreement on Trade in Services) – угода Всесвітньої торгової організації (ВТО), до якої Україна приєдналась у 2008р. Вступ України до ВТО став значним кроком на шляху до інтеграції у світове та європейське економічне співтовариство, однак, потребує розробки дієвих заходів в напрямку наближення до міжнародних стандартів і вимог.

Згідно до ГАТС країни, що входять у ВТО повинні дотримуватись певних правил міжнародної торгівлі послугами, а саме:

- транскордонні постачання послуг (постачальник і споживач послуг знаходяться по різні сторони кордону);
- споживання за кордоном, яке передбачає пересування споживача в країну, де надається послуга;
- комерційна присутність (створення філій постачальників послуг у інших країнах);
- переміщення фізичних осіб (відраження фізичних осіб постачальника до іншої країни для надання послуг) [2].

Важливим моментом, який слід враховувати при прискоренні євроінтеграційних процесів в Україні є гарантія режиму найбільшого сприяння для всіх підписантів ГАТС, яка передбачає для кожного з них рівні умови та вимоги, що полегшує вихід на міжнародний ринок послуг. Оскільки для виходу на європейські ринки товарів необхідні значні обсяги інвестицій у технології та обладнання для приведення продукції національних виробників до європейського рівня, сервісна діяльність має більші перспективи для експансії на ринки послуг країн ЄС. Для визначення напрямків та пріоритетів фінансування розвитку окремих видів сервісної діяльності проаналізуємо стан сфери послуг в Україні та потреби європейських ринків послуг.

Кількість підприємств України, що здійснювали зовнішню торгівлю послугами у 2016 р. в розрізі експорту складала 6671 од., імпорту 5109 од. Обсяг експорту послуг у зазначеному році становив 9868,0 млн дол., імпорту 5326,5 млн дол. або 101,3 % та 96,4 % в порівнянні з 2015 роком відповідно. У 2016 р. відбулося незначне зростання обсягу експорту послуг в країні ЄС при зменшенні обсягу імпорту. Експорт послуг становив 3004,9 млн дол. і в порівнянні з попереднім роком зріс на 77,0 млн. дол. або 2,6 %. Імпорт послуг з країн ЄС становив 2421,6 млн. дол. і зменшився в порівнянні з 2015 р. на 328,5 млн. дол. або 11,9 %, що можна вважати позитивною тенденцією. Торік Україна більше експортувала послуг ніж імпортувала, при цьому з країнами ЄС така статистика є зворотною. В цілому питома вага експорту послуг в країні ЄС в загальному їх обсязі за підсумками 2016 р. складала 30,5 %, імпорту 45,5 %.

Тобто незважаючи на зменшення обсягу імпорту послуг з країн ЄС Україна більше імпортує послуг ніж експортує [3].

Серед країн ЄС основними партнерами України в експорті послуг у 2016 були Німеччина, Велика Британія, Кіпр та Польща, частка яких в загальному обсязі експорту складала 4,9; 4,7; 2,4 та 2,2 % відповідно [3]. Найбільше послуг Україна імпортувала з Великої Британії – 10,6 %, Німеччини – 6,8 %, Кіпру – 4,7 %, Польщі – 2,6 %, Австрії – 2,1 %, Словаччини – 2,0 % [3].

Про потреби у імпорті послуг свідчить статистика вакансій сфери послуг у країнах ЄС. Потреба у працівниках за 2016 р. складає 6296335 осіб. Вказані дані дещо занижені, оскільки у статистичних дослідженнях вакансій у країнах ЄС відсутні дані щодо Франції, Італії, Мальти та Польщі. Лідерами за кількістю вакансій у сфері послуг стали Німеччина – 2 269 453 осіб та Велика Британія – 1 788 000 осіб [4].

За підсумками 2015 р. частка сфери послуг у ВВП країн ЄС складала 73,9 %, в Україні – 60,2 %. Порівняння розподілу часток ВВП сфери послуг за класифікацією КВЕД по Україні та відповідною їй NACE Rev. 2 по країнам ЄС наведено на рис. 1.

З рисунку 1 видно, що найбільший розвиток в Україні отримала оптова та роздрібна торгівля. При цьому має місце відставання у розвитку сфер охорони здоров'я та надання соціальної допомоги; адміністративного та допоміжного обслуговування та тимчасового розміщування й організації харчування; мистецтва, спорту, розваг та відпочинку; надання інших видів послуг. Структура послуг, що надаються, залежить від багатьох факторів, серед яких головними є рівень попиту, ціни, бар'єри входу на ринок, а також державна політика стосовно сприяння веденню бізнесу. Розглянемо структуру експорту та імпорту послуг в Україні згідно до класифікації зовнішньоекономічних послуг (КЗЕП) за 2016 р. (рис. 2).

Проведений аналіз вищевказаних статистичних даних виявив невідповідність структури сфери послуг в Україні європейським показникам. Особливу увагу слід приділити послугам, за якими імпорт значно перевищує експорт. Так, державні та урядові послуги переважно пов'язані з діяльністю посольств та консульств, тому така їх структура цілком природна. Незадовільною є структура стосовно роялті та використання інтелектуальної власності, послуг з фінансової діяльності, послуг з подорожувальних. Так, у туристичному бізнесі імпорт майже втричі перевищує експорт. В останньому випадку мають місце проблеми недостатньої взаємодії підприємств транспорту і туризму [5]. Занепокоєння викликає структура послуг з обробки та усунення забруднення навколишнього середовища (входить до складу ділових послуг), де експорт взагалі відсутній, а імпорт складає 167261,6 тис. дол. США.

Підсумково експорт послуг перевищує їх імпорт на 4541487 тис. дол. США або у 1,79 рази. Найбільш типовою така ситуація є у сфері надання транспортних послуг.

Рис. 1. Порівняння часток сфери послуг у ВВП України та країн ЄС [складено авторами за [3, 4]]

Так, на водному транспорті експорт перевищує імпорт у 4,9; повітряному – 2,5; залізничному – 2,16; автомобільному – 2,1; трубопровідному – 30,1 рази [3]. Значне позитивне експортно-імпортне сальдо свідчить про недостатній обсяг надання послуг в Україні, що має місце з причини невідповідності ціни якості та низької платоспроможності населення. За дослідженнями фахівців Світового банку одним зі значних факторів, що впливають на обсяги та ефективність сфери послуг, є регуляторна політика держави. Зменшення регуляторного тиску у країнах ЄС на підприємства сфери послуг покращило ефективність останніх на 3,8 % [6]. Так, тільки затверджений відповідною постановою Кабінету Міністрів Україні перелік органів, що здійснюють ліцензування підприємницької діяльності в Україні, налічує 26 складових, що в умовах високого рівня корупції створює перешкоди для розвитку сфери послуг. Здійснення в Україні аналогічних європейським заходів повинно позитивно вплинути на обсяги та структуру послуг, що надаються.

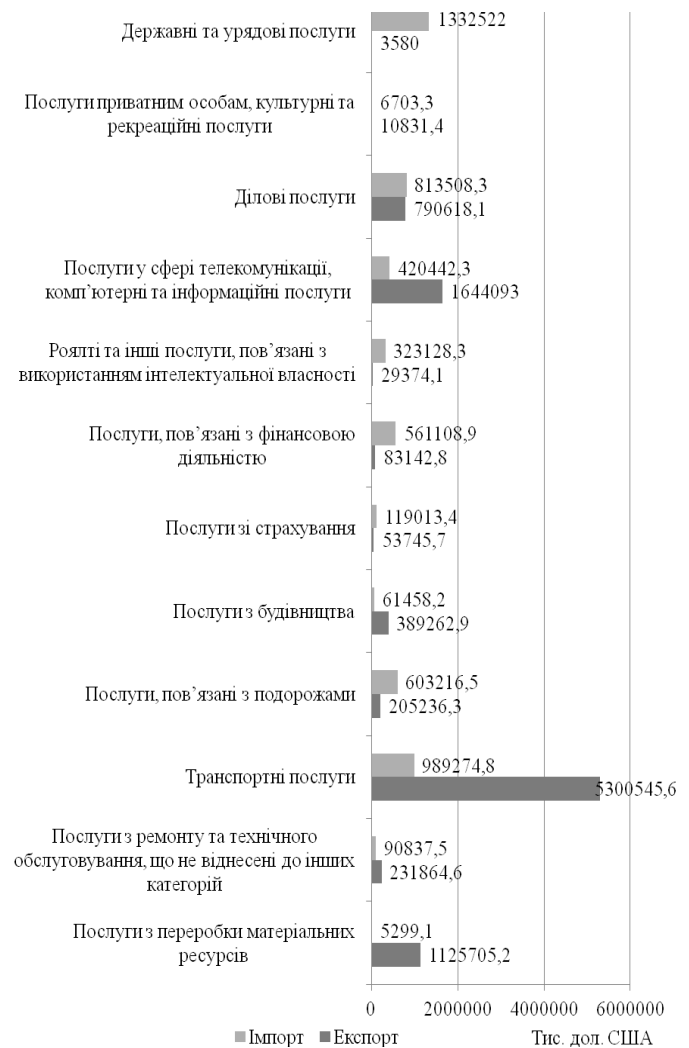

Рис. 2. Структура експорту-імпорту послуг України [складено авторами за [3]]

ВИСНОВКИ

Підвищення конкурентоспроможності сфери послуг України в умовах європейської інтеграції потребує проведення постійного моніторингу змін стану і тенденцій розвитку ринку послуг країн ЄС. Надання Україні безвізового режиму з ЄС відкриває для вітчизняних суб'єктів господарювання невиробничої сфери нові перспективи розвитку, пов'язані з можливістю виходу на європейські та світові ринки послуг. Одночасно безвізовий режим полегшить доступ українців до ряду послуг у країнах ЄС, а саме туристичних, медичних, освітніх, транспортних тощо. Це може спричинити зменшення обсягів надання відповідних послуг всередині держави по причині зростання вимогливості споживачів до рівня сервісу. Для запобігання зменшенню попиту вітчизняних споживачів на послуги в Україні першочерговим завданням є наближення якості послуг, що надаються, до європейських вимог і стандартів. У зв'язку з цим сфера послуг України потребує державної підтримки, особливо в напрямку лібералізації ринку послуг, значного обсягу інвестування коштів у інфраструктурне забезпечення та інноваційне онов-

лення. В якості пріоритетних першочергово слід розвивати транспортно-туристичні послуги, збільшувати обсяги фінансування туристичної інфраструктури. Значним кроком у напрямку покращення послуг з охорони здоров'я повинна стати медична реформа. Освітні послуги слід розвивати з урахуванням сучасних вимог щодо софтизації виробництва та поширення інформаційних технологій, потреб ринку праці; особливо це стосується вищої освіти, де перспективною є співпраця вітчизняних закладів освіти з провідними європейськими університетами. Сприятиме підвищенню якості, доступності послуг, культури обслуговування залучення іноземного капіталу та розширення перспектив співпраці з іноземними партнерами, що підвищить позиції України на міжнародному ринку послуг.

Список використаних джерел

1. А.Ю. Мартинов. Постіндустріальне суспільство // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. – К. : Наук. думка, 2011. – Т. 8: Па – Прик. – С. 439.
2. What is GATS? [електронний ресурс] / Gatswatch. – режим доступу <http://www.gatswatch.org/index-2.html>.
3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
4. Database by Theme [електронний ресурс] / European Comission. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>.
5. Парубець О.М. Організаційно-економічні особливості надання транспортних послуг туристам // О.М. Парубець, Д.О. Сугоняко // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки»: наук. зб. – Чернігів: Черніг. держ. технол.ун-т, 2012. – №4 (62). – С.40-46.
6. Van der Marel E. Services in the European Union.What Kinds of Regulatory Policies Enhance Productivity? [Електронний ресурс] / E. van der Marel, J.Kren, M. Iooty // Word Bank Groop, 2016. – 64 p. Режим доступу: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/25818/WPS7919.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.